

maal door
ologie (het
k en men,
rkt en ver-
onze Kerk
maal door
e reeds was
van de in-
kanal na
overd, toen
te veront-
vondig uit
ooral door
rheidsleer,
rje Kerk

verlies van
e broeders
intusschen
g in haar
versterkt
n omvang
zij (althans
r het oude,
de dagen
oudenk-
in gemeen-
wa tegen
alleen een
t Gerefor-

deze be-
essionele,
beweging
e, helans,
hier teke-
lijk brengt
als geheel
ven wordt,
formeerde
d maakt
gebleken
van het
ode geeste-
the ethische
je gespro-
het Gere-
theologie
oorgefeld,
et ethische
anen gast
n 50-60
buitenge-
er in dit

teeds meer
al te opti-
on opper-
onze Kerk
fessioneele
k wel con-
ferie, hare
er en als
Kerk als

Integen-
weg, waar
est geaar,
t: dat onze
sterde een

gevaar ge-
polemisch
ht de Con-
door haar
voor onze
stracht de
gelijk the-
de lectuur
te bevelen.
lter hij u
er pijlmij-
er afstaan.
r ouderen
of althans
at meer te
u nu liever,
erschenen,
et bedoeld
om mogen
oelen den
en Jr. van
verzonden.
fessioneele
e niet moet
en sterker
zijn eigen
hij zich
rschuwten,
e stichten,
demen en

m de toe-
els bewe-
e best nu
zo schrijft
et oog op
an de zijde
nionelen.
hart Gere-
g niet tot

a tijd van
erenging
fians van
fessioneele
doxe zijde
oprichting
tenbond.
en kracht,
erwer be-
ij dan op

oedig het
oe nootdig
stem met
zer Kerk,
hilpanten,
oe nootdig
en aflede
e Vereni-

ig berich-
richte af
n er niet
reken een
iken win-
laat hou-
m te be-
en, die in
een?

oal moet
gevoerd
den ook
gaan, tot

daarvoor
getwijfeld
te te zo-
e

ij aldus:
eft thans
achteraf

liggen, tiert hij nog door lezingen, moderne
evangelisaties (tegenover orthodoxe predikanten)
als anderszins. Maar in de groote steden hoort
men er weinig meer van. *Echte modern* in
den zin van 1860, in den zin van menschen,
die het bewustzijn in zich omdragen vertegen-
woordigers te zijn van de religie der toekomst",
ontmoet men dan ook zelden meer. Wie nog
iets hebben van de geestdrijf van 1860, zijn
meest ouderwetse menschen. Het modernisme
heeft alleen geleid tot twijfelachtig en tot
godsdienstige en kerkelijke onverschilligheid.
Het jongere moderne geslacht heeft dan ook
wel iets anders te doen, dan zich druk te maken
met den *Protestantenbond*.

Het modernisme is gebleken te zijn een af-
loop van zeer snelle wateren, die niets anders
heeft uitgewerkt, dan dat hij een deel van ons volk
vooral in zijne meer gegode kringen, wellicht
voor altijd, helans van allen godsdienst heeft
vervreemd. Gelukkig echter heeft het volk als
dit volk zich niet door fata morgana laten
meeslepen. En overal blijkt, dat nog veel meer
voor het godsdienstige en kerkelijke leven be-
houden blijft dan men aanvankelijk had dur-
ven vermoeden. Laat ons ook in dit opzicht
goedsmoeds blijven. „De oude leer" zit dieper
in ons volk dan men meent. Niet tevergeefs
heeft hier twee eeuwen lang een Gereformeerde
Kerk geleefd. En de Heere heeft Zijn ver-
bond met ons volk als volk in Zijne ondoor-
grondelijke genade niet van ons weggenomen.

Doch nu dreigt ons een nieuw gevaar. Er is
gevaar, dat de beweging in positieve, orthodoxe
richting blijft steken en dat we aanlanden, zoals
we in ons vorig artikel reeds opmerkten, bij
eene *Remonstrantse Kerk* in plaats van bij
de herstelde *Ned. Hervormde of Gereformeerde Kerk*.

Als symptoom van dit gevaar beschouwen
we den open brief van Ds. van der Meulen,
waartoe we nu onze lezers een en ander gaan
mededeelen, opdat ook zij dit gevaar mogen zien
en toch alles mogen doen, wat zij kunnen, om
de gezegde beweging naar positieven kant in
onze Ned. Herv. Kerk, onder den bijstand des
Heeren, in de goede richting te houden.

Zoals men weet, is Ds. van der M. tot het
schrijven van den brief opgewekt door het ge-
vaar, dat hij zag druggen van confessionnele
zijde. Hij wil niet, dat het dien kant verder
op zal gaan. Hij heeft zelfs „haast" om deze
beweging te stuiten, want het mocht eens te
laat zijn!

Nu weet hij, dat bij vele orthodoxe collega's
diezelfde afkeer is tegen de confessionnele be-
weging en de confessionneelen als bij hem-
zelven. Hij schrijft: „Ik weet, dat zeer vele
collega's evenzoo denken als ik, al zeggen ze
het niet zoo. Ik heb dien afkeer zien wassen." En
dan gaat hij voort: „Daarin nu ligt een
groot gevaar. Niet wanneer het de heilige toorn
was, die tegelijk bedroef is over de verharding
van hun (der confessionneelen) hart, niet indien
wij weenede zeiden, dat zij vijanden zijn van
het kruis van Christus. Wat mij betreft, mijn
toon is bitter, omdat ik dreig mede afgetro-
den te worden door hunne veinzucht, omdat ik
hen om hun aanden bij de schare naar de
oogen dreig te zien, omdat ik gevaar loop voor
hun mijne vrienden te verloochenen. En gaat
het niet velen als mij?"

Nu is dus de vraag, hoe zij van deze bitter-
heid bevrijd zullen worden, en dan is volgens
Ds. van der M. het beste middel om na be-
lijden van eigen schuld en trachtende steeds
meerder lief te krijgen, beginnende bij de
huisgenooten des geloofs, zich nauwer aan te
sluiten tot wat wij noemden een *gematigd-
orthodoxe Protestantenvoet*. Dan zal men zich
onderling sterker gevoelen en gemakkelijker
van uit de verte met de confessionneelen verkeer-
en. Kenschiedend voor Ds. van der M.'s bedoelen
zijn vooral deze woorden: En zoals wij nu
zonder bitterheid kunnen spreken over de Dole-
renten, omdat wij niet meer telkens met hen
in aanraking moeten komen, zullen wij ook
later van uit onze gemeenschappelijke Gods-
verering de confessionneelen liefderijker kunnen
behandelen."

Deze laatste opmerking is volkomen juist.
Zoodra ge wat verder van iemand afstaat, dat
wil in dit geval zeggen, zoodra ge geen *kerke-
lijke gemeenschap* met hem behoeft te oefenen,
dan wordt de verhouding gemakkelijker en wijkt
de bitterheid.

Ds. van der M. kan gemakkelijk met de do-
lerenden en tutti quanti verkeer, omdat de
eenmalige *onze Kerk uit zijn*, maar hij kan niet
gemakkelijk met de confessionneelen verkeer,
omdat die *nog met hem in dezelfde Kerk zijn*.
Hij zegt dit wel niet met zoovele woorden en
is er zich wellicht nog niet volkomen bewust
van, maar dit ligt toch in de consequentie van
de geciteerde woorden opgesloten.

Ds. van der Meulen kan niet misten, eer de
Confessionneelen *uit de Kerk* verdreven zijn, ge-
lijk wij niet mogen rusten, alder langs wetten
kerkelijken weg over de afwijkende broeders
tucht geöfend is, waarbij wij intusschen zonder
bitterheid en onderwijl trachtende om nog de
afwijkenen voor de waarheid door overtuig-
gende, aan Gods Woord ontleende, redenen te
winnen, kalme des Heeren tijd afwachten, er
meer rekening houdende, dat wie in een tijd
van herstelling de strengste tucht zou willen
uitoefenen „het lichaam zou doodten in plaats
van het te genezen." Zoals onze vaderen plach-
ten te zeggen. (Aan velen is echter dit in ge-
den zin *irenetische* der Gereformeerde tuchtöf-
ening onbekend; juist omdat de Gereformeerde
soo overtuigend is *recht* en geen *willekeurige
gematigdheid* aan zijne zijde te hebben,
kan hij zoo *halve* zijn en zoo *irenetisch* in den
waren zin des woords, d. i. „*verdelende*," den
vrede der broeders en den vrede van Sion zo-
kend door *overtuiging* met *Gods Woord*, zich-
selven met de anderen tegelijk aan dat gezag
onderwerpende).

Het ideaal van Ds. van der Meulen is dus
een *gematigd-orthodoxe*, d. w. l. *Remonstrant-
sche Kerk*, terwijl ons ideaal is de herstelde
Gereformeerde Kerk.

Dit ideaal zoekt hij nu voorloopig te berei-
ken door een *kerk in de Kerk*, d. w. l. door
een *gematigd-orthodoxe Protestantenvoet*. Over
de inriching van dien bond en volgend maal
in verband met wat Ds. van der M. schreef
over de *Utrechtse predikantenvergadering*.

Ook het vervolg op deze beide artikelen
zullen we onzen lezers voorleggen. Thans
volsta deze inleiding.

Nu zal men zich herinneren, hoe wij
reeds voor tien en meer jaren op dat nade-
rend gevaar gewezen hebben.

Dat aan de opperheerschappij van de
groep der Modernen in de Haagsche Synode
eerlang een einde zou komen, hebben we
noodt betwist.

Reeds in 1869 zezen we er op, dat de
moderne theologie een *fata morgana* is.

Als kerkelijke richting konden de Modernen
zich n. e. t. staande houden.

Eloch, wat baat het u, zoo vroegten we
telkdoe of ge de Modernen al uit de Synode
zet ensien inmiddels de jongere ethischen
almoe naar den modernen kant opschuiven.
en gij, als Gereformeerden, meehelpt, om
in de Synode een meerderheid van oud-
Groeningers en Ethischen te brengen, die
eenmaal meester van het terrein, allicht tot
een herzien van de belijdenissen zullen over-
gaan, en het u, Gereformeerden, in het
Genootschap onhoudbaar zullen maken.

Natuurlijk, men zal ook al enkele
plaatsen inruimen. Die enkele plaatsen zal
men geven aan de minst actieven onder u.
En ten slotte zult ge zelve gescheurd wor-
den in een *actief en passief* deel, en zal nog-
maals u reeds niet te groote kracht ge-
broken worden.

Dit gevaar duikt nu reeds op.
En het is ons een oorzaak van vreugde,
dat een man als Ds. Kromsigt hiervoor een
open oog krijgt.

Uit de Pers.

De *Bazuin* gaf Ds. Gijsen swaanzang aan
zijn Jersalemit. Ook de lezers van de *Hervat*
zullen er prijs op stellen, dien voluit te hooren:

Zoals ge west, eindigt met dit jaar mijn arbeid
als Redacteur van de *Bazuin*, en daarmee is ook
mijn schrijven aan u geëindigd.

Door vriendelijke beschikking van H. H. Carra-
toren der Theologische School is mij wel de ge-
legenheid aangeboden om mijn „Briefven" aan u
voort te zetten, maar ik heb gemeend hiervoor te
moeten bedanken.

De redenen die mij hiertoe bewogen, zijn voor
mij overwegend, doch voor u en anderen wellicht
niet aldoende.

Evenwel is het toch niet onbegrijpelijk, dat men
op eenigen leeftijd gekomen, en als men eenmaal
op het laatste staat van de oudste predikanten, neig-
ing gevoelt tot beperking van arbeid, die niet
volstrekt noodig is.

Niet dat het schrijven van een brief zulk een
heksenwerk is, maar in een brief, die gedrukt
wordt, dient iets te staan. Het gaat daarmee als
met het manna in de woestijn. Eer men het in huis
had en brood bereiden kon, moest het *ingezameld
worden*.

En dat is, zoowel in het spreken als in het
schrijven, de arbeid die de meeste inspanning ver-
dient en den meesten tijd vereischt.

Schrijven is het minste.
Ik heb eens gelezen, dat aan een auteur werd
opgedragen een nieuw toneelstuk te maken, dat op
een bepaalden tijd klaar moest zijn. Toen die
tijd daar was en men het stuk kwam halen, reide
de auteur, tot groote verbazing en teleurstelling
van den toneeldirecteur: het stuk is geheel klaar.
Op het opschrijven nu.

Dit gebreik begrijpen de menschen niet, ook niet
wat den kanselarbeid betreft. Liefst niet men den
predikant de gansche week kopje-onder-doet in
allerlei arbeid in de gemeente, in verenigingen en
vergaderingen, en dan verwacht men 's Zondags
niet alleen voedsam maar ook *smakelijk* brood,
niet de week en ook niet te hard gebakken, zelfs
als het mogelijk ware! brood naar ieders smaak.

Hoe hij aan 't maal moet komen, en aan den
tijd om het niet slechts *warm* maar ook *geest* op
tafel te zetten, dat is zijn zaak, daar bemoeien de
menschen zich niet mee.

Dikwerf wordt, en terecht, verbaasd uitgespro-
ken, over de reusenkracht van den Redacteur van
Standaard en Hervat.

Maar wie hem ooit aan 't werk heeft gezien,
weet, dat hij, dank zij zijn enorme kennis en veel-
omvattende wetenschap op elk gebied, bereid door
de aangeboren genialiteit, niet zoo veel kan schrij-
ven, als de gedachten en de redeneeringen hem
toevloeden.

Ik wil maar zeggen, dat het voor een gewoon
mensch met inspanning vordert dan vermoed
wordt, om elke week iets op te schrijven, dat niet
tot het slechtste van alle genres, het vervelende,
behoort.

Dat de thans bestaande toestanden ook invloed
hebben uitgeoefend om mij van geregelde pers-
arbeid te onthouden, wil ik niet ontkennen.

Er is een tijd geweest, dat men mij een koppel-
of verbindingsgeleiden noemde tusschen de Christe-
lijke Gereformeerden en de Hervormden. Dat deed
men niet om mij te vleien, want tusschen een kop-
pelgeleiden en een vocaal is nog al verschil. Maar
ik vatte het met goed humeur op. Want werkelijk
is het altijd mijn streven geweest om te verbinden,
wat saam behoort.

Het behoort tot de verkwikendste herinnerin-
gen uit mijn leven, dat ik heb mogen medewerken
om de vereniging der kerken, in 1869 en 1892,
te helpen bevorderen, en op beide Synodes, als
lijfletter of Vice preses, en als Preses, mede leiding
aan de zaken heb mogen geven, en niet het minst
aan de samenstelling der kerken te Amsterdam
heb mogen belevan en het laatste deel mijns le-
vens, naar ik hoop, in de Gereformeerde kerk
mijner geboortestad mag dienen.

In de éne gemeenschappelijke zitting van de
Verenigde Synodes, op dien godenkwadigen 16
Juni van het jaar 1892, heb ik o. a. gezegd: „Wij
zijn nu één geworden; en God geve, dat wij eer-
lang zoo samengevloeden en samengesmolten zijn,
dat niemand begrijpt, waar de samenstellende deel-
len gebleven zijn."

Het is toch geen samenvoeging van sijer en
leem," maar van ijzer met ijzer, van silver met
silver, van goud met goud!

Die samenvoeging geschiedt in het vuur: —
daarin, broeders, worden wij zoo vast gesmeed,
dat alleen de kerner nog zal kunnen ontdekken, dat
de samenvoeging (de lasch) ligt. Wij zijn gepaard
en zullen nog gaar door het vuur van critiek en
kwaadspreking. Nu dat is goed. We hebben zelf
veel eens den hamer gebruikt, zoodat sommigen
reiden, ze slaan alles kort en klein. Maar de God
des hemels weet, waar de stagen moesten neder-
duelen, en Hij heeft onze herten besteed en het
vuur gebruikt om de gebroken deelen weder saam
tot een geheel te maken, zoodat wij hierstaan voor
Overheid en volk in 't midden der natie, als éne
kerk, met den énen heiligen naam, die onzen
Vaderen zoo dierbaar was: „*De Gereformeerde
kerk in Nederland*," waarin alleen maar plaats
is voor de soevereiniteit van den Christus Gods."

Voor roover van de zijde der Hervormden van
zulk een *matief optimisme* kennis werd genomen,
is het met schouderophalen en een weinig vroo-
lijkheid begroet. En van een anderen kant zijn mij
lage scheldwoorden, aanvallen op mijn karakter,
zelf op mijn betrekking tot God, niet gespaard.
En in den kring der broeders zelfs is het mij
veelmaal geworden, dat ik het vertrouwen niet
meer zooals vroeger genoot.

Toch berooft het mij niet, die woorden gespro-
ken te hebben, al zijn ze door de uitkomst niet
ten volle bevestigd.

Tot die teleurstelling heeft zeker de Opleidings-
kwestie veel bijgedragen. En in het stadium, waarin
deze kwestie tegenwoordig verkeert, is er, naar den
mensch gesproken, weinig hoop op eene spoedige,
bevredigende oplossing.

Meer zeg ik daar liefst niet van.

Van 1888 af tot 1893 is er ernstig gearbeid aan
het uitdijpen der lijnen, waarlangs de eenheid
van oeffening zou kunnen verkregen worden. Zelf
heb ik daar ook aan mogen medewerken. Die
arbeid is echter niet met den gewenschten uitslag
bekroond.

En als men voortgaat aan de éne zijde bij de
benoeming van Theologische professoren de lens

te handhaven „*de kerk er buiten*," en aan de
andere zijde de Theologische Faculteit uit het ka-
der der Vrije Universiteit wil lichten en die Facul-
teit geheel en al tot het gebied der kerk over-
wil brengen; voortgaat om zonder voorafgaand
overleg en onderlinge bespreking de dingen te wil-
len regelen, — gelooft ik niet, dat de eenheid
van opleiding spoedig zullen belevan.

En ook in het gewone kerkelijke leven komen
roovert vragen thans voor, die mij vreemd zijn,
en ook zoovele wijze beantwoording boven mijn
bereik gaat, dat ik het verstandiger oordeel te
zwijgen dan te spreken.

In de *Bazuin* alleen over buitenlandse zaken te
schrijven, en de binnenlandsche geheel onaan-
geroerd te laten, gaat toch niet.

En in een tijd, waarin het electrisch licht steeds
meer in gebruik komt, doet men wijs, als men zijn
ouderwetse patroonlampje maar wegbergt. Men
vindt die moderatens nog slechts bij groote uit-
zondering, meest bij dancen van feestdij, die het
zoo'n nacht licht vinden, en dat bovendien weinig
brandgevaar oplevert.

Gij moet mij dus niet kwalijk nemen, als ik
mijne „Briefven" aan u stak. Een aantal jaren
heb ik u, naar mijn beste weten, en meestal met
lust en opgewektheid, trachten in te lichten van de
dingen, die onder ons geschieden. Maar men heeft,
niet geheel ongegrond, opgemerkt, dat ik in de
latere jaren bleekhar onder de persale verkeerde.
Ik weet ook, dat ik sommigen die mijne „Briefven"
aan u lasen, wel eens boos maakte, dat ik anderen
een gulden lach afdwong; doch ik hoop ook en-
kelien gesticht te hebben.

En nu leg ik de pen neder in het bewustzijn en
onder de getuigenis mijner conscientie, dat ik, ook
in de pers, en onder alle afwisseling en wijding
van inzicht en oordeel, gezocht heb den vrede, de
eenheid van de kerke Gods in ons dierbaar vader-
land, en gepoogd heb met allen, ook buiten de
Gereformeerde kerken, die in Christus, hun Heere
en Heiland belijden, zooveel ik vermocht, in waar-
dering, liefde en vrede te verkeren.

Ik gerek dan ook niet van mijn ygeringen ar-
beid." Want niemand, die zich eenigermate bewust
is, van hetgeen hij door Gods genade gemaakt is
en zijn kon, houdt zijn arbeid voor zoo gering dat
hij geen waardering zou mogen vragen.

Evenwel moet ik ook een der schrijvers van de
Oud-Testamentische Apocryphen nagaan: „*In
dien ik dit met ude geijf dit in een historie he-
hoort bijeen gesteld hebbe, dat is mijnen wille ge-
weest, maar indien ik het slagtelijk hebbe gedaan,
dat ik hetgeen ik hebbe konnen doen.*" 2 Mach. 15: 32.

Ten laatste richt ik nog een bode tot u. Name-
lijk om ernstig verzoek, dat gij niet nalaten zult
de *Bazuin* te blijven lezen. Haar inhoud zal wellicht
in belangrijkheid winnen, nu de redactie in zo-
bekwame handen overgaat. Ook is het noodig, het
shoor en wederhoor" te betrachten, om niet al te
eenzijdig te worden. Indien ik eenige goede her-
innering bij u nag nalaten, voldoende dan aan dit
verzoek!

In de sluitingsrede der Synode van 1892 (in de
Plantagelerk te Amsterdam) heb ik o. a. dit ge-
zegd: „De Schrift getuigt: wij hebben hier geen
blijvende stad, maar zoeken de toekomstende," waar-
mede de Heilige Geest dit wil zeggen, dat de Oude
Bouding niet bestand was om te blijven. Zoo ook
moeten wij voortu. Soms gaat het wat saal, doch
wij zoeken, niet twijfelende, maar in het geloof,
aan de hand des Heeren."

„Wij gaan nu uiteen als Synode der Christ.
Geref. kerk, maar we gaan niet uit elkander, we
krijgen broeders en zusters er bij: we zullen met
hen kunnen samenlevan, als we maar wel hiden
om des Geestes, die ons leert bidden om den vrede
van Jersusalem."

Zoo zij en zoo blijve het!

Id, o. bid met ons om den vrede van Jersusalem!
Wel moeten ze varen, die hem beminnen.

Toch zal broeder Gijsen zijn pen nog niet
rusten en roesten laten.

Een man, zoo zeldzaam begaafd, om jaar in
jaar uit het oor van ons kerkelijk publiek te
doeien, kan niet, tegen zijn natuur in, stil zitten.

Maar de *dagtaak*, het altijd weer moeten, dat
heeft nu uit.

En daarom brengt ook de *Hervat* bij dit
officiële afscheid aan Ds. Gijsen den dank
van redactie en lezers voor zooveel kostelijken,
als hij ook ons vergunde in deze rubriek *Uit de
Pers* van hem over te nemen.

Buitenland.

Frankrijk. Doumergue's levensbe-
schrijving van Calvin.

Tot onze blijdschap begint in de Protestan-
sche wereld van Frankrijk weder belangstelling
te ontstaan in den persoon en het werk van den
grooten hervormer Calvin. Toen de hooglee-
rard Doumergue zijn plan bekend maakte om
eene uitvoerige levensbeschrijving van Calvin
in 't licht te zenden, werd dit door de Fransche
Gereformeerden toegesproken; en nu het eerste
deel van Doumergue's arbeid in het licht ver-
scheen, is men kennelijk verheugd dat eindelijk
aan den persoon en het werk van Calvin recht
zal worden gedaan. De heer H. D. schrijft in de
Eglise Libre omtrent Doumergue's arbeid:

„De schrijver heeft passie voor zijn onder-
werp; geen arbeid, geen onderzoek is hem te
zwaar geweest om Calvin in den grond te
leeren kennen. Hij zift de waarheid uit de
lasteringen en de legenden die omtrent Calvin
verspreid werden, en het volle licht, waarin hij
den hervormer plaatst, dwingt achting en be-
wondering voor dien grooten menske af, die
eene zoo eele, Christelijke ziel had, wiens geest
zoo Fransch en wiens hart zoo edelmoedig was,
veel gevoeliger dan eene traditie met wil doen
gelooven."

De Heer Doumergue heeft er zich niet toe
bepaald om een leven van Calvin te schrijven,
dat zoo volledig mogelijk was, maar hij heeft
gedacht dat het eenige middel om het werk en
den werkmeeester op hun rechte waarde te doen
schatten was: de beschrijving van de menschen
en de zaken, waarin da arbieder is gevormd
en zijn werkzaamheid heeft uitgeoefend. In het
eerste deel, aan de jeugd van den reformator
gewijd, geeft daarom de schrijver een gedeelte-
leerd, zeer nauwkeurig taferel van den gods-
diensten en zedelijken toestand van Frankrijk
in de zestiende eeuw, en geeft hij ook een
geleerd beschrijving van het oude Parijs.

Dit alles is zeer merkwaardig en leerzaam, en
onze kerken moeten aan den heer Doumergue
haar dank betuigen omdat hij zulk een ver-
dienstelijk werk heeft ondernomen.

Gelijk onze lezers zullen weten, beschreef
de heer Doumergue nog slechts de jeugd van
den grooten hervormer. Mocht het den schrij-
ver vergund worden om zijn arbeid tot een goed
eind te brengen! Het spreekt wel van zelf, dat
de verdere arbeid van Doumergue van nog
grooter gewicht zijn zal, en daarom nog groo-
ter invloed ten goede kan uitoefenen, dan het
eerste deel, dat Calvin's jeugd behandelt.

Noord-Amerika. Campbell en Fisk
over den invloed der Hollanders op
Engeland en Amerika.

De bekende schrijver Douglass Campbell
schreef eenige jaren geleden een boek om aan
te toonen, hoe groot de invloed geweest is, die

er van Nederland uitging op Engeland en
Amerika. Het betoog van Douglass heeft weer-
schreef gevonden bij John Fisk, die een boek
schreef over „de Hollandische en Kwakers-kolo-
nien in Amerika." Toch geeft Fisk toe, dat
reeds in de 14de eeuw Nederlandsche wevers
naar Engeland en Schotland togen. In de vol-
gende twee eeuwen kwamen de finerere kleed-
dingstoffen uit de Vlaamsche steden naar En-
geland. In den tijd van Hendrik VIII zond
Engeland grondstoffen naar Antwerpen en deze
stad zoud zijn bewerkte stoffen naar Engeland.
In de 14de eeuw werden door Nederlanders
fabrieken gesticht in de graafschappen Norfolk
en Suffolk. Juist in die in oost Engeland gele-
gen graafschappen ontwikkelden zich de demo-
cratische denkbeelden en het Puritanisme. De
tegenstelling tusschen het oosten en het westen
kwam uit in de Universiteiten van Cambridge
en Oxford. Oxford in het westen werd een
brandpunt voor het conservatisme van de Tory-
partij en voor de hoogkerkelijke strooming;
terwijl Cambridge een meer Puriteinsche rich-
ting volgde. In den burgeroorlog leverden de
oostelijke graafschappen de kern voor het
leger van het Parlement. Van de 280 marte-
ren die door de woerde van Maria, de bloed-
dorstige, vielen, waren er 240 uit het oosten
van Engeland. Het is geveel onmogelijk dat
dit alles eenvoudig toevallig zou zijn, zegt de
heer Fisk.

Johannes Wicléf, Engelsche voorlooper der
reformatie, vond zijn meeste aanhangers in deze
zelfde streek. Uit al deze dingen is het duide-
lijk, dat er door Nederlanders in Engeland in-
vloed ten goede is uitgeoefend.

Fisk moet ook toegeven dat Nederland een
brandpunt was van beschaving en ontwikkeling,
zij het ook naast Italië. Ten tijde van Hendrik
VIII was de beschaving hier te lande groter
dan in Frankrijk of in Engeland. De dorpen
waren schooner, er was minder sordigheid en
armoede. Schilder- en toonkunst stonden in
Nederland op hooger trap dan in Engeland.

De Placaten tegen de ketters onder Karel V
en Philips van Spanje uitgevaardigd, dreven du-
zenden Vlamingen uit hun vaderland naar
Engeland, zoodat reeds in 1562 de Spaansche
Ambassadeur in Engeland aan zijn vorst rap-
porteerde, dat er minstens 30.000 Vlaamsche
vluchtelingen in Engeland gevonden werden. Het
waren ook Nederlanders, die den grondslag leg-
den voor de staal- en ijzerfabrieken van Shef-
field. Ook de fabrieken van papier, zijde, linnen,
garen, kant, baai en serge werd door Nede-
rlanders in Engeland gebracht. Tijdens de rege-
ring van Elisabeth, vooral na de ineenval van
Antwerpen door den graaf van Parma in 1585,
werden meer dan 100.000 Hollanders en Vla-
mingen bewoners van Engeland. Het waren
bina allemaal Calvinisten of Puriteinen. In de
dagen van Karel I waren een groot deel der
Puriteine kinderen en klein-kinderen van Hol-
landers, en er zijn er ongetwijfeld velen geweest
onder de 30.000 die naar Nieuw-Engeland gin-
gen tusschen 1624 en 1640.

Fisk leert ook dat het Calvinistische denkbeeld
dat ieder mensch verantwoord moet kunnen
doen van de dingen die hij belijdt, geleid heeft
tot het stichten van scholen. Immers om reken-
schap te kunnen geven van zijn geloof, moet
men wel onderwezen zijn, en voor het onder-
wijs heeft men scholen noodig. Campbell be-
weert, en Fisk spreekt het niet tegen, dat Eng-
land toen, noch eenige eeuwen daarna, zulk
scholen bezat. Wanneer dus in Nieuw-Engeland
of Noord-Amerika ook aanstands scholen wer-
den gesticht, dan is dit niet enkel te danken
aan de ontwikkeling van het Calvinisme, maar
ook aan den invloed van het land dat een tijd-
lang de pelgrims had geberbergd.

En nu spreken wij nog niet eens van den
invloed, dien de Hollanders onmiddellijk hebben
uitgeoefend op de vorming van de nieuwe
wereld.

Immers wanneer Hollandische Calvinisten in
Noord-Amerika niet als pioniers waren opge-
treden, nadat nederzettingen van Roomschen
waren te niet gegaan, — de gedaante van de
nieuwe wereld zou gansch anders zijn.

Uit het bovenstaande kan het ons ook duide-
lijk worden, hoe het komt dat de naam van
„Dutchman" (Hollander) in de Vereenigde Sta-
ten nog zulk een goeden klank besit. De zegen
dien God de Heere aan de wapenen van onze
stamverwanten in de Transvaal geeft, de meere-
dere menschelijkheid waarvan onze broeders
blijk geven bij de behandeling der Engelsche
gevangenen, waarin hunne geestelijke en zede-
lijke superioriteit boven de Engelsche aan den
dag komt, zal dit aanzien nog verhoogden. Moch-
ten wij slechts bewaard blijven voor ijdele zelf-
verheffing!

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BUITENSHUIS.

XIV.

Zoodra mogelijk ging Geertje, die behoeft
had, haar hart eens te lichten, naar de bajet
of liever naar 't gasthuis om moeder te spre-
ken, die zij het voorgevallene vertelde.

„Ja kind," zei moeder, „ik zie daar nu ook
zooveer geen kwaad in, maar als de koster het
liever niet wil, moet je 't laten. Hij heeft veel
voor ons gedaan, en dat dient we op prijs
te stellen. We konden hem nog meer noodig
hebben."

„Maar ik deed dan toch eigenlijk geen
kwaad?"

„Ja, wat zal ik je zeggen. 't Best is dat je
naar de menschen je schikt bij wie je bent.
Ze weten meer van den Bijbel af dan wij."

Dit laatste was ook zoo, doch het liet Geertje
onbevredigd, die van